

Lina BELIŪNIENĖ

Teisės instituto Teisinės sistemos tyrimo
skyriaus jaunesnioji mokslo darbuotoja
Gedimino pr. 39/Ankštoji g. 1,
LT-01109 Vilnius Tel. (8 5) 210 16 67
El. p.: lina@teise.org

ŽMOGAUS TEISIŲ AR LAISVIŲ ESMĘ PANEIGIANČIŲ ATVEJŲ KONSTATAVIMAS KONSTITUCINĖJE JURISPRUDENCIJOJE IR JŲ ANALIZĖ

Reikalavimas nepaneigti žmogaus teisių ir laisvių prigimties bei jų esmės pagal Konstituciją pripažįstamas viena iš sąlygų, kurių privalu laikytis, ribojant žmogaus teises ir laisves. Tai – žmogaus teisių ir laisvių ribojimų riba, garantuojanti, kad ribojimas bus dalinio pobūdžio, ne visiškas. Tai – užtikrinimas, jog bus laikomasi konstitucinių vertybių pusiausvyros reikalavimo. Svarus reikalavimo nepaneigti žmogaus teisių ir laisvių prigimties bei jų esmės statusas lemia būtinybę atskleisti jo turinį. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog žmogaus teisės ar laisvės esmės turinys ir dėl to reikalavimo ribojimu nepaneigti žmogaus teisės ar laisvės esmės turinys iki šiol tebėra mokslininkų, nagrinėjančių valstybių konstitucinių teismų praktiką žmogaus teisių ribojimo srityje, ginčo objektas. Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, kokiais būdais (kokį teisinį reguliavimą nustatydamas) įstatymų leidejas pažeidžia žmogaus teisių ir laisvių esmę. Todėl pirmiausia apibrėžiama, kas yra vadinama žmogaus teisės esme. Galiausiai atskleidžiama žmogaus teisės ar laisvės esmės nepaneigimo samprata ir analizuojami atvejai, kai Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, tirdamas konkretaus teisinio reguliavimo konstitucingumą, pripažino esant teisės ar laisvės neigimą. Straipsnyje analizuojami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktai. Lyginamajai analizei pasitelkti vokiečių mokslininkų atlikti Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo (nes šio konstitucinio teismo nutarimų „mokslinė svarba yra didelė“)¹ jurisprudencijos vertinimai ir pagrindimai, aptariama, kiek pastarieji dera su Lietuvos konstitucine jurisprudencija. Straipsnyje pabrėžiama, kad

---

¹ Jarašiūnas E. Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // Jurisprudencija, 1999, t. 12 (4), p. 49–50.

*žmogaus teisių ir laisvių, kaip konstitucinių vertybių, esmės nepaneigimas tebėra aktualus Lietuvai ir šiuo valstybės raidos etapu.*²

ŽMOGAUS TEISĖS AR LAISVĖS ESMĖ³

Nagrinėjant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, pastebėtina, kad žmogaus teisės ir laisvės Teismo apibūdinamos ir subjektine, ir objektine prasmėmis. Antai apibrėždamas nuosavybės teisės esmę subjektine prasme, Konstitucinis Teismas teigia: „[...] *subjektinę nuosavybės teisę galima apibūdinti kaip įstatymų saugomą savininko galimybę valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti savo nuožiūra ir interesais, bet neperžengiant įstatymų nustatytą ribą, nevaržant kitų asmenų teisių ir laisvių*“;⁴ „*nuosavybės teisės turinį sudaro teisė valdyti turtą, juo naudotis ir disponuoti.*“⁵ Apibūdinamas susirinkimų laisvę, Teismas konstatuoja: „*susirinkimų laisvė – tai piliečių subjektinė teisė dalyvauti taikiamame susibūrimo ir laisvai reikšti savo nuomonę bei pažiūras, užtikrinanti asmenybės pilietinio aktyvumo raišką visuomenėje ir valstybėje.*“⁶ Regima, jog pateikdamas pastarąjį apibrėžimą, Teismas greta susirinkimų laisvės subjektinės prasmės į šios laisvės apibūdinimą įterpia ir objektyvųjį elementą – atskleidžia susirinkimų laisvės vertę visuomenėje ir valstybėje.⁷ Teisės ar laisvės esmės – jos vertingumo –

² „Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės [...]“. Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimą ir vėlesnius. Šio ir kitų nutarimų pilni pavadinimai ir „Valstybės žinių“ numeriai pateikti literatūros sąrašo.

³ Teisės ar laisvės turinio elementų prasme, todėl neapibūdinant žmogaus teisių ir laisvių prigimtinio pobūdžio, kaip esminio jų sistemos charakteristikos bruožo.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d. nutarimas.

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas.

⁷ Objektyvusis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis pabrėžiamas ir kitų autorių, manančių, kad: „[...] žmogaus teisės ir laisvės – objektiniai (obligaciniai) gėriai (vertybės), kuriuos valstybė privalo savo iniciatyva saugoti ir ginti [...], o visos Konstitucijos nuostatos, kuriose kalbama apie individo teises ir laisves, – „objektinės konstitucinės normos““. Teigiama, kad žmogaus teisių ir laisvių konstitucionalizavimo paskirtis yra dvejopa: būti subjektinės savignos priemonėmis ir objektinėmis normomis ir vertybėmis. Žr. *Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 221–222. Žmogaus teisių sampratą kaip objektinių – viešosios ir tam tikra apimtimi privačios – tvarkos elementų, kaip objektinių teisių ar objektinių principų, mini H. Goerlich bei D. Grimm. Žr. Goerlich H. Fundamental Constitutional Rights: Content, Meaning and General Doctrines // The Constitution of the Federal Republic of Germany. Essays on the Basic Rights and Principles of the Basic Law with a Translation of the Basic Law. (ed. Ulrich Karpen). Baden – Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1988, p. 57 bei Grimm D. Human Rights and Judicial Review in Germany // Human Rights and Judicial Review. A Comparative Perspective. Edited by David M. Beatty. Dordrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 1994, p. 276–277.*

apibūdinimas valstybės charakteristikų kontekste Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje taip pat dažnas. Pavyzdžiui, Teismas teigia, kad konstitucinė laisvė nekludomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją yra „vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų“, ⁸ kad informacijos laisvė yra „pamatinis pliuralistinės demokratijos elementas“ ⁹ ir pan. Manytina, jog žmogaus teisės esmė objektine prasme gali būti pavadinta teisės verte. Tai reiškia, kad negalimas net „dalinis“ teisės turinio esmės – teisės vertės – paneigimas, nes teisės vertė – neskaidoma. ¹⁰ Subjektine prasme – tai teisės galimybių visuma, tad šiuo aspektu iš teisės turinio galima išskirti kai kuriuos jo komponentus, tačiau, netekusi pagrindinio savo turinio elemento, teisė irgi nebeegzistuoja, ja negalima naudotis. ¹¹ Pastaroji išvada darytina, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo nutarimą, kuriame, spręsdamas, ar Alkoholio kontrolės įstatymo 30 str. 1 d. (1997 m. liepos 2 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijai, Teismas konstatavo, jog šiuo Įstatymu nustatyti ribojimai „yra dalinio pobūdžio, todėl nevertintini kaip teisės į informaciją paneigimas“, ¹² tad dalinis teisės į informaciją ribojimas nelaikomas šios teisės esmės pažeidimu. Taigi žmogaus teisių ir laisvių ribojimo (jis – dalinis) bei jų esmės nepaneigimo (jis – visiškas, absoliutus) sąvokos – netapatintinos, gerai atspindimos išskaidant žmogaus teisių ir laisvių esmės suvokimą objektine (ji – neribotina ir nepaneigtina) ir subjektine (ji – ribojama, tačiau nepaneigtina) prasmėmis, tačiau turint omenyje tai, kad šis skaidymas neturi įtakos jų, kaip konstitucinių vertybių egzistavimo faktui (t. y. jų konstitucinis vertybinis statusas negali būti paneigtas).

Kas vadintina pagrindiniu žmogaus teisės ar laisvės turinio elementu (elementais), kurių negalima riboti, nes būtų pažeista teisės ar laisvės esmė, gali-

---

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. liepos 8 d, 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimai.

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 vasario 13 d. nutarimas.

¹⁰ Reikėtų nesutikti su Konstitucinio Teismo pozicija naudojant žodį „visavertiškumas“, kad ir kuriame kontekste jis būtų naudojamas, nes, manytina, vertės negali būti daugiau ar mažiau, ji negali būti visa ar nevisa. Logiška, kad iš dalies apribota žmogaus teisė netampa nevisaverte.

¹¹ Objektinės ir subjektinės teisių bei laisvių suvokimo prasmės atskyrimas aiškinantis jų esmės klausimą atspindi ir Dabartinės lietuvių kalbos žodyne nurodomą žodžio „esmė“ paaiškinimą – tai ir ko nors turinys (manytina, objektiniu teisės aspektu) ir „pagrindinis, svarbiausias ko nors dalykas“ (manytina, subjektiniu teisės aspektu). Žr. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 152.

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas.

ma spręsti iš toliau pateikiamo pavyzdžio. Akcentuojama, kad teisės esmės elementų, Konstitucinio Teismo vadinamų esminėmis ūkinės veiklos laisvės nuostatomis, negalima paneigti: „*Ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, jos įgyvendinimui nustatomi privalomi reikalavimai ir apribojimai. Tačiau valstybė ir kiti subjektai negali neribotai kištis į asmens ūkinę veiklą. Neleistina apribojimai paneigti tokių esminių ūkinės veiklos laisvės nuostatų kaip ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas, sąžininga konkurencija ir kt.*“ Iš šios oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos išplaukia išvada, kad greta esminių žmogaus teisės ar laisvės turinio nuostatų glūdi kitos nuostatos, kurių ribojimas galimas, nes dėl to nebus paneigiama teisės ar laisvės esmė. Be to, ši doktrininė nuostata dar sykių patvirtina teiginį, kad žmogaus teisių ir laisvių, suvokiamų objektine prasme, negalima apriboti visiškai, nes jų esminių nuostatų paneigimas (pateiktoje citatoje – ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumo, sąžiningos konkurencijos) lems jų esmės paneigimą.

Derėtų atkreipti dėmesį, jog žmogaus teisės ar laisvės esmės turinys ir dėl to reikalavimo ribojimu nepaneigti žmogaus teisės ar laisvės esmės turinys, iki šiol tebėra mokslininkų, nagrinėjančių valstybių konstitucinių teismų praktinę žmogaus teisių ribojimo srityje, ginčo objektas. Pasak *R. Alexy*, konstitucinės teisės neliečiamos esmės garantija – konstitucinių teisių ribų riba. Kas laikytina konstitucinės teisės esme, jo teigimu, priklauso nuo teorijos, pagal kurią traktuojama neliečiamos esmės garantija: pagal santykinę teoriją esmė yra tai, kas lieka pritaikius pusiausvyros matą; pagal absoliučiąją teoriją, kurios laikosi ir Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas, kiekvienos teisės esmė yra tai, ko negalima riboti jokiomis aplinkybėmis.¹³ Pagrindinių teisių esmės apibrėžimas, pasak buvusio Vokietijos Konstitucinio Teismo teisėjo *E. W. Böckenförde*, tampa vertybių turimos reikšmės nustatymu, klausimu, į kurį, atrodo, galima atsakyti tik pasinaudojant moksline intuicija ir tą vertybę priderinus prie esamos vertybių sistemos, kuri aiškinama tik remiantis koreliacija su intelektiniu ir kultūriniu vertybiniu sąmoningumu.¹⁴ Austrijos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją tyrę autoriai pažymi, kad šis teismas, ne kartą pasikartodamas,

¹³ Žr. *Alexy R. A Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 192–193.

¹⁴ Žr. *Böckenförde E. W. State, Society and Liberty. Studies in Political Theory and Constitutional Law*. New York: St. Martin's Press, 1991, p. 191.

teigė, kad Konstitucijos saugoma¹⁵ pagrindinė teisė negali būti visiškai panaikinta pagal ordinarinę teisę. Ordinarinė teisė kiekvienu atveju turi palikti nepaliestą pagrindinės teisės esmę, susidedančią iš pagrindinių tos teisės elementų. Sprendimas, kokia yra pagrindinės teisės esmė, šiuo atveju daugiausia yra vertybinis sprendimas. Vis dėlto Austrijos Konstitucinis Teismas išplėtojo tam tikrus kriterijus konkrečių pagrindinių teisių esmei apibūdinti.¹⁶ Kaip pabrėžia Europos konstitucinės teisės specialistai, iki šiol tebėra neaiškus teisių esmės garantijos turinys. Yra siūloma atlikti absoliučią ir objektyvią teisių esmės patikrą (kuria būtų siekiama saugoti teisę nuo pakenkimo jai ir reikalaujama kiekvienos teisės esmės apsaugos), kuri kasdiniame gyvenime vykdytų perspėjamąją funkciją *vis-à-vis* pagrindines teises įgyvendinančioms institucijoms.¹⁷ Taigi konkretūs cituoti teiginiai rodo, kad nepaneigiamoji teisė ar laisvė esmė yra jos saugoma tam tikra gyvenimo sritis ar tam tikros galimybės, t. y. pagrindiniai tos teisės elementai, dėl kurių teisė ar laisvė yra vertinga, bet kurių negalima riboti jokiais įprastomis¹⁸ valstybės egzistavimo aplinkybėmis.

Atkreiptinas dėmesys, jog žmogaus teisę apibūdina ne tik jos esmė, bet ir prigimtis. Kaip matoma iš Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, reikalavimas nepaneigti žmogaus teisių ir laisvių reiškia nepaneigti ne tik jų esmės, bet ir prigimties.¹⁹ Kadangi teisės prigimties ir esmės klausimai

---

¹⁵ T. y. pagrindinės teisės paprastai siejamos su tam tikromis sąlygomis. Daugelis įstatymų normų, garantuojančių pagrindines teises, tiksliai nusako, kad šios teisės gali būti ribojamos ordinariu įstatymu, neįtvirtinančiu ypatingų sąlygų tokiems ribojimams įstatymų leidėjui. Tokioms pagrindinėms teisėms garantuojamas teisinio išsaugojimo statusas. Žr. *Heller, Löber, Bahn & Partners*. Outline of Austrian Constitutional Review. Kluwer Law and Taxation: Publishers Deventer. Boston. Kluwer, 1989, p. 33–34.

¹⁶ Žr. ten pat, p. 33–34.

¹⁷ Žr. *Principles of European Constitutional Law*. Edited by Armin von Bogdandy and Jürgen Bast. Oxford and Portland, Oregon: Law Hart Publishing, 2006, p. 541–542.

¹⁸ Turima omenyje ne karo ar nepaprastosios padėties sąlygos. Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 145 str.

¹⁹ Šis reikalavimas įtvirtinamas, kartojamas daugelyje Konstitucinio Teismo aktų, taip pat nurodant, kaip minima toliau, kokiais atvejais esama teisės ar laisvės pažeidimo: 1995 m. gruodžio 22 d., 1996 m. balandžio 18 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 1997 m. kovo 12 d., 1997 m. balandžio 8 d., 1997 m. gegužės 6 d., 1998 m. balandžio 18 d., 1998 m. rugsėjo 4 d., 1998 m. gruodžio 9 d., 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. sausio 7 d., 2000 m. birželio 13 d., 2000 m. birželio 30 d., 2000 m. spalio 18 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. vasario 12 d., 2001 m. gruodžio 18 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. kovo 14 d., 2002 m. gegužės 10 d., 2002 m. rugsėjo 19 d., 2002 m. spalio 23 d., 2003 m. kovo 4 d., 2003 m. kovo 24 d., 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. sausio 26 d., 2004 m. rugpjūčio 17 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. vasario 7 d., 2005 m. vasario 10 d., 2007 m. sausio 31 d. ir kt.

yra glaudžiai susiję, o teisės prigimties dalykus dažnai apima teisės esmė, teisės prigimtis nebus atskiras šios analizės dalykas. Be to, teisės prigimties paneigimo nagrinėjimas šiame straipsnyje laikytinas ne tokiu aktualiu klausimu, kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nėra konstatavęs, kad kokia nors teisės norma būtų paneigta teisės ar laisvės prigimtis ir tokiu būdu pažeista Lietuvos Respublikos Konstitucija.²⁰

ŽMOGAUS TEISĖS AR LAISVĖS ESMĖS NEPANEIGIMO REIKALAVIMAS

Pirmiausia pastebėtina, jog žmogaus teisių apribojimų esminė nuostata – negalimumas žmogaus teisių apribojimais pažeisti žmogaus teisės (turinio) esmės – pabrėžiama daugelyje Konstitucinio Teismo nutarimų.²¹ Beje, viename iš jų, 1996 m. balandžio 18 d. nutarime, tvirtinama, kad apribojimais nepažeistina žmogaus teisės turinio esmė („[...] laikomasi esminės nuostatos, kad negalima apribojimais pažeisti kokios nors pagrindinės žmogaus teisės turinio esmės“), o pavyzdžiui, 2000 m. vasario 23 d. nutarime, – kad nepažeistina žmogaus teisės esmė („[...] turi būti laikomasi esminės nuostatos, kad apribojimais negalima pažeisti kokios nors pagrindinės žmogaus teisės esmės“). Tačiau teigtina, kad šis skirtumas nagrinėjamam dalykui neturi esminės reikšmės. Frazė „žmogaus teisės turinio esmė“, manytina, skirta detaliau apibūdinti tam, kokio dalyko (t. y. žmogaus teisės) esmė turima omenyje.

Daugelyje nutarimų įtvirtinama ir nuostata, numatanti galimybę pagal Konstituciją riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves, jeigu yra laikomasi sąlygų, tarp kurių patenka ir sąlyga ribojimais nepaneigti teisių ir laisvių prigimties bei jų esmės.²²

Reikalaujamas nepaneigti žmogaus teisės ar laisvės turinio esmės, Konstitucinis Teismas įpareigoja įstatymų leidėją – regimas pastarojo diskrecijos suvaržymas. Antai Konstitucinis Teismas teigia: „Reguliuodamas Konstitucijos

²⁰ Egzistuoja nutarimų, kuriuose Teismo pripažintas okupacinės valdžios prigimtinių žmogaus teisių paneigimas sovietinės okupacijos laikotarpiu pažeistų privatinės nuosavybės teisių atstatymą. Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimą.

²¹ 1996 m. balandžio 18 d., 2000 m. vasario 23 d., 2001 m. gruodžio 18 d., 2002 m. spalio 23 d. ir kituose.

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d., 2002 m. rugsėjo 19 d., 2002 m. spalio 23 d., 2003 m. kovo 24 d., 2004 m. sausio 26 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai.

36 straipsnyje įtvirtintą piliečių laisvės rinktis tik be ginklo ir tik į taikius susirinkimus įgyvendinimą, įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti šios laisvės įgyvendinimo tvarką, tačiau jokiū būdu nepaneigdamas pačios susirinkimų laisvės esmės.“²³ 2002 m. spalio 23 d. nutarime akcentuojama: „Negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme.“²⁴

Reikia paminėti, kad reikalavimas nepaneigti žmogaus teisės ar laisvės (turinio) esmės turi prasmę tik tam tikrų valstybės charakteristikų, kuriomis apibūdinama ir Lietuvos Respublikos valstybė, kontekste. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas teigia, kad „Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės [...]“;²⁵ „teisinės valstybės negalima siekti [...] paneigiant kitų interesus“;²⁶ „teisingumo negalima pasiekti [...] paneigiant kitų interesus“;²⁷ „teisinės valstybės principas draudžia [...] paneigti įgytas teises“.²⁸ Darytina išvada, kad demokratinėje teisinėje valstybėje žmogaus teisių esmės ir prigimties paneigti nevalia, kad šiuo paneigimu nebūtų pakertami tokios valstybės pamatai. Tad žmogaus teisių ir laisvių esmės nepaneigimo reikalavimas yra reikalavimas jų apribojimui, kuris įpareigoja įstatymų leidėją jo paisyti.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas, kada būtų pagrindas pripažinti esant teisės ar laisvės neigimą, išvardija šiuos atvejus: „Jeigu teisė taip apribojama, kad jos įgyvendinti pasidaro neįmanoma, jeigu teisė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas ribas arba neužtikrinamas jos teisinis gynimas, tai tokiu atveju būtų pagrindo teigti, jog pažeidžiama pati teisės esmė, o tai tolygu šios teisės neigimui“.²⁹ Išvardyti atvejai nagrinėtini giliau. Atkreiptinas dėmesys, kad šie atvejai sufleruoja samprotavimą apie žmogaus teisių ir laisvių esmės apibrėžimą: teisių ir laisvių esmė, vadovaujantis Konstituciniu Teismu, – ne tik jų turinio galimybės, bet ir jų įgyvendinimo galimybės. Padarytoji išvada nepa-

---

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d.

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d., 2005 m. vasario 7 d. nutarimai.

²⁵ Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimą ir daugelį kitų.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d., 2003 m. kovo 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai.

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas.

klūsta pastebėjimui³⁰ netapatinti teisių ir laisvių bei jų įgyvendinimo, tiksliau tariant, atskirti teisių ir laisvių ribas nuo teisių ir laisvių įgyvendinimo ribų. Kita vertus, Konstitucinio Teismo praktikoje randamos ir oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos, atribojančios teisių ir laisvių turinį ir jų įgyvendinimą: pavyzdžiui, 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime³¹ Teismas konstatuoja: „[...] pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu“.

TEISĖS ESMĖS PAŽEIDIMO, KAI TEISĖ AR LAISVĖ TAIP APRIBOJAMA, KAD JOS ĮGYVENDINTI PASIDARO NEĮMANOMA, KONSTATAVIMAS

Teisės įgyvendinimas atsako į klausimą, koku būdu teisės subjekto turimos galimybės (atliktini veiksmai) realizuojamos, kaip, kokia tvarka ir kokiomis sąlygomis tie veiksmai gali būti atlikti.

Valstybės, įstatymų leidėjo pareiga – sudaryti teises prielaidas įgyvendinti teisę ar laisvę. Antai „Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“ suponuoja valstybės, įstatymų leidėjo pareigą sudaryti teises prielaidas įgyvendinti šią teisę“.³² Valstybė įpareigojama nustatyti pakankamas teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones.³³

2000 m. spalio 18 d. nutarime Konstitucinis Teismas svarstė teisinio reguliavimo, susijusio su nuosavybės teisės, konkrečiai asmens teisės dovanoti

³⁰ Asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo ribojimas netolygu sąvokai „teisių ribos“: „teisių ribos“ iš esmės yra „imanentinės“ teisių ribos, t. y. Konstitucijos pripažįstamos ir saugomos individų bei jų junginių laisvės ribos, norminis tam tikros konstitucinės teisės turinys, jos galimybių sudėtis ir garantijų sistema. Žr. Konstitucionnye prava i svobody čeloveka i graždanina v Rossijskoj Federacii. Pod red. O. I. Tijunova. Maskva: Norma, 2005, p. 30–31.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d., 2003 m. liepos 4 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. kovo 12 d. nutarime teigiama: „Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į socialinį aprūpinimą, kartu įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir apsaugos priemones“. 2005 m. vasario 7 d. nutarime Teismas konstatuoja panašiai: „[...] Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios teisę į socialinį aprūpinimą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones [...]“.

akcijas ar kitaip jas perleisti, įgyvendinimu, konstitucingumą. Jis nustatė, jog asmens teisė dovanoti akcijas ar kitaip jas perleisti suvaržyta nepagrįstai. Konstatuota, kad „*akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo 4 str. 2 d. nuostata, kad valstybė, o Vyriausybės sprendimu – ir strateginis investuotojas turi pirmumo teisę įsigyti kitų akcininkų, kuriems nuosavybės teise priklauso ne mažiau kaip 1 procentas po reorganizavimo tęsiančios veiklą akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ akcijų, parduodamas ar kitaip perleidžiamas šios bendrovės akcijas, ta apimtimi, kuria ribojama akcininkų teisė kitaip perleisti akcijas, prieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui*“. Teismas išdėstė šias oficialias konstitucinės doktrinos nuostatas: „[...] nei Konstitucija, nei visuotinai pripažintos tarptautinės teisės normos nepaneigia galimybės įstatymuose nustatyti nuosavybės teisių įgyvendinimo tam tikrų ribų, tačiau kartu tokiais ribojimais negali būti paneigiama nuosavybės teisės esmė. Tuo tarpu pagal ginčijamą įstatymo normą asmens teisė dovanoti akcijas ar kitaip jas perleisti yra nepagrįstai suvaržyta“. Taigi anksčiau minėtu teisiniu reguliavimu akcininkų nuosavybės teisė dėl jos vieno iš turinio elementų nepagrįsto suvaržymo buvo apribota taip, kad jos įgyvendinti pasidarė neįmanoma.

Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 30 d., 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d. nutarimuose konstatavo, kad „*pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę*“.

Tirdamas Žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 4 str. 1 d. 1 punkto, kuriame teisė į žalos atlyginimą numatyta tik asmenims, kurių atžvilgiu apkaltinamasis nuosprendis buvo įsiteisėjęs ir po to panaikintas, konstitucingumą, Teismas konstatavo, kad taip yra paneigiama teisė į žalos atlyginimą asmenims, kurie dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo taip pat patyrė materialinę ar moralinę žalą, bet jų atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis panaikintas jam dar neįsiteisėjus, t. y. apeliacine tvarka. Pripažinta, kad toks teisinis reguliavimas neatitinka Konstitucijos 30 str. 2 d. įtvirtintos asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimo garantijos.

Konstitucinis Teismas pažymi, kad pagal Konstituciją asmens teisė į žalos atlyginimą negali būti sąlygojama to, kokių būdu – kasacine ar apeliacine tvarka – panaikinamas apkaltinamasis nuosprendis. Asmens teisės reikalauti, kad būtų atlyginta žala, padaryta neteisėtais teismo veiksmais priimant apkaltinamąjį nuosprendį, įgyvendinimas sietinas su tuo, kad įsiteisėjęs ar neįsiteisėjęs

apkaltinamasis nuosprendis panaikintas ir procesas baudžiamojoje byloje yra pasibaigęs, t. y. pagal Baudžiamojo proceso kodeksą byla negali būti toliau nagrinėjama (teisė paduoti kasacinį skundą nebuvo realizuota; praėjo kasacinio apskundimo ar kasacinio teikimo pateikimo terminai ir kt.).

Žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas „*ydingas dėl to, kad jis suponuoja ir tokią teisinę situaciją, kai asmuo, įgyvendindamas savo konstitucinę teisę kreiptis į teismą (teisę, kad jo byla būtų išnagrinėta apeliacine tvarka), negali įgyvendinti kitos savo konstitucinės teisės (teisės, kad jam būtų atlyginta padaryta materialinė ir moralinė žala)*“.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Teismas daro išvadą, kad minimo Įstatymo 4 str. 1 d. 1 punktas „*ta apimtimi, kuria paneigiama teisė į žalos atlyginimą asmenims, kurių atžvilgiu apkaltinamasis nuosprendis panaikintas neįsiteisėjęs ir byla nutraukta arba nuteistas asmuo išteisintas dėl to, kad kuri nors nauja arba naujai paaiškėjusi aplinkybė neginčijamai įrodo, jog teismas padarė klaidą, jeigu neįrodyta, kad šios aplinkybės atitinkamu laiku nebuvo išaiškintos vien tik arba iš dalies dėl nuteistojo kaltės, ir baudžiamasis procesas yra pasibaigęs, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai*“.

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas tik vienai asmenų grupei numato teisę į žalos atlyginimą (asmenims, kurių atžvilgiu apkaltinamasis nuosprendis buvo įsiteisėjęs ir po to panaikintas), tuo paneigdamas teisę į žalos atlyginimą kitai asmenų grupei (asmenims, kurie dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo patyrė materialinę ar moralinę žalą, bet jų atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis panaikintas jam dar neįsiteisėjęs, t. y. apeliacine tvarka). Pastarųjų asmenų teisė reikalauti, kad būtų atlyginta žala, padaryta neteisėtais teismo veiksmais priimant apkaltinamąjį nuosprendį, pasidaro neįgyvendinama (nėra teisės, tad nesukurtos ir sąlygos bei tvarka jai įgyvendinti).

Tiriant Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo, Krašto apsaugos, Prokuratūros, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 11 str. 2 d. konstitucingumą,³⁴ buvo pripažintas jos prieštaravimas Konstitucijos 48 str. 1 d.

---

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas.

Nagrinėtos bylos kontekste Teismas pažymėjo, kad „pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenims, kuriems valstybė laiduoja teisę gauti pagal Įstatymą paskirtą pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, dėl gaunamos pensijos būtų suvaržytos galimybės laisvai pasirinkti kitą darbą bei verslą, nors tokie asmenys ir atitiktų norintiesiems dirbti darbą ar verstis verslu nustatytas sąlygas“. „[...] Ginčijamojoje Įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) inter alia įtvirtinta, kad išėjusiems iš tarnybos pareigūnams ir kariams, kurie po pareigūnų ar karių valstybinių pensijų už tarnybą arba po pareigūnų ar karių valstybinių invalidumo pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, mokama 30 procentų dydžio pareigūno ar kario valstybinės pensijos dalis. Tokiu teisiniu reguliavimu sukuriama situacija, kai asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, reikia rinktis: ar gauti visą paskirtą pareigūnų arba karių valstybinę pensiją, ar turėti pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, ir gauti tik 30 procentų dydžio pareigūno ar kario valstybinės pensijos dalį“. Taip ginčijama nuostata „suvaržoma Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta laisvė pasirinkti darbą bei verslą, nors tas asmuo ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu“. Todėl ši ginčijama nuostata pripažinta prieštaraujanti Konstitucijos 48 str. 1 d.

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas asmenims, kuriems yra paskirta ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, padaro neįgyvendinamas abi susijusias teises: tokie asmenys turi rinktis vieną: ar gauti visą paskirtą pareigūnų arba karių valstybinę pensiją, ar turėti pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, ir gauti tik 30 proc. dydžio pareigūno ar kario valstybinės pensijos dalį. Tad pasirenkant vieną teisę, pažeidžiama kita.

Vadinasi, analizuojant atvejus, kai įstatymų leidėjas nepaiso reikalavimo nepažeisti teisės esmės jos taip neapribojant, kad ji pasidarytų neįgyvendinama – vieno iš reikalavimų, kurį pamynus, būtų pagrindo pripažinti esant teisės ar laisvės neigimą – tvirtinama, kad įstatymų leidėjas nusizengia šiam reikalavimui, nustatydamas įvairių teisinį reguliavimą, pavyzdžiui, kai tik vienai asmenų grupei numato teisę, tuo paneigdamas šią teisę kitai asmenų grupei, ir pastarųjų asmenų teisę pasidaro neįgyvendinama.

TEISĖS ESMĖS PAŽEIDIMO, KAI TEISĖ AR LAISVĖ SUVARŽOMA PERŽENGIANT PROTINGAI SUVOKIAMAS RIBAS, KONSTATAVIMAS

Išvada, kad žmogaus teisė ar laisvė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas teisės ribas, daroma, įvertinus konkuruojančių vertybių (bendrų interesų apsauga ir žmogaus teisių apsauga arba vienos žmogaus teisės apsauga ir kitos žmogaus teisės apsauga) racionalų santykį. Tai, kad žmogaus teisių suvaržymai vertinami tik konkrečiame jų santykyje su kitomis konstitucinėmis vertybėmis, o ne atsietai nuo jų, rodo Teismo doktrininiai teiginiai: „*Konstitucinių vertybių, su kuriomis susiduria nuosavybės teisė, pobūdis lemia konkrečias gynybos ribas. Jas nustatant reikia atsižvelgti į susiduriančių vertybių santykį. Tos ribos ne visais atvejais vienodos. Svarbu, kad jas nustatydamas įstatymų leidėjas nesuvaržytų teisių taip, kad jų įgyvendinti nebūtų įmanoma*“;³⁵ „[...] *bendrų interesų apsauga demokratinėje teisinėje valstybėje negali paneigti konkrečios žmogaus teisės apskritai. Tokį problemos sprendimą žmogaus teisių ir laisvių doktrina ir ja besiremianti tarptautinė ir nacionalinė teisė sieja su racionaliu santykiu, laiduojančiu, kad apribojimai nepažeis atitinkamos žmogaus teisės esmės*“.³⁶ „*Bet koks pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su konkuruojančių vertybių racionaliu santykiu, garantuojančiu, kad apribojimais nebus pažeista atitinkamos žmogaus teisės esmė*“.³⁷

Kaip matoma iš cituotų konstitucinės doktrinos nuostatų, Teismo pabrėžiama, kad racionalus santykis tarp konstitucinių vertybių – garantija, kad apribojimais nebus paneigta šio santykio dėmė – žmogaus teisės – esmė. Logiška, kad paneigus pastarąją, netenka prasmės pats konstitucinių vertybių santykio išskyrimas, nes nelieka vieno iš jo elementų. Negalimybė paneigti žmogaus teisės esmės tampa dar akivaizdesnė iš konstitucinės justicijos bylos,³⁸ kurioje buvo gretinamas visuomenės saugumo nuo nusikalstamų kėsinimųsi užtikrinimo interesas ir žmogaus teisė į gyvybę. Dėl pastarosios nedalomo pobūdžio Teismas konsta-

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas.

³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d., 2003 m. kovo 24 d. nutarimai.

³⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas.

³⁸ Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimą.

tuoja: „Paskyrus mirties bausmę ir ją įvykdžius, žmogaus gyvybės nebelieka. Kartu paneigiama ir šio žmogaus prigimtinė teisė į gyvybę, kurią gina Konstitucijos norma“.

Racionalaus santykio tarp konstitucinių vertybių – darbdavio turtinių interesų ir darbuotojo darbo teisių apsaugos – įvertinimo būtinybė akcentuota ir kitose tais pačiais metais nagrinėtoje konstitucinės justicijos byloje.³⁹ Primindamas pareigą įstatymų leidėjui užtikrinti konstitucinių vertybių pusiausvyrą bei atkreipdamas dėmesį į poreikį ginčijamos Civilinio proceso kodekso 476 str. 3 d., kuria ribojamas sprendimų įvykdymo atgręžimas bylose dėl pinigų sumų išieškojimo pagal reikalavimus, kylančius iš darbo teisinių santykių, konstitucingumą vertinti atsižvelgiant į nurodytų konstitucinių vertybių santykį, Teismas teigia: „Tiek pakankama darbdavio turtinių interesų apsauga, tiek darbuotojo darbo teisių apsauga – būtinos normalios ūkinės veiklos šiuolaikinėje visuomenėje prielaidos. Įstatymų leidėjas privalo suderinti skirtingus interesus, užtikrinti konstitucinių vertybių pusiausvyrą. Todėl Civilinio proceso kodekso nustatytą įvykdyto sprendimo bylose dėl pinigų sumų išieškojimo pagal reikalavimus, kylančius iš darbo teisinių santykių atgręžimo ribojimo, atitikimą Konstitucijai reikėtų vertinti atsižvelgiant į nurodytų konstitucinių vertybių santykį“. Šioje byloje ginčijamos Civilinio proceso kodekso normos nekonstitucingumas nebuvo nustatytas (taigi nenustatytas ir konstitucinių vertybių santykio paneigimas), nes, Teismo teigimu, „ginčijama CPK 476 straipsnio trečiosios dalies normos dalis tik atspindi nurodytų dviejų konstitucinių vertybių santykį. Šiuo konkrečiu atveju įstatymų leidėjas prioritetą suteikė darbuotojo teisių, susijusių su jo žmogiškuoju orumu, gynybai. Pažymėtina, kad pati savaimė ši norma neturėtų būti vertinama kaip užkertanti kelią darbdaviui ginti savo turtinius interesus. Šio klausimo ji nereguliuoja. Todėl nėra pagrindo teigti, kad ši normos dalis yra nesuderinama su Konstitucijos 23 straipsniu.“

Vadinasi, viena iš teisių konkrečių gynybos ribų – teisės esmės nepaneigimo riba. Kitų gynybos ribų nustatymui atsižvelgtina į sandūroje esančių konstitucinių vertybių santykį. Įstatymų leidėjo racionalaus santykio tarp konstitucinių vertybių neužtikrinimas gali lemti teisės esmės pažeidimą (teisė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas ribas) bei konstitucinių vertybių pusiausvyros (beje, tai – irgi santykis) pažeidimą.

---

³⁹ Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimą.

TEISĖS AR LAISVĖS ESMĖS PAŽEIDIMO,
KAI NEUŽTIKRINAMAS TEISĖS AR LAISVĖS
TEISINIS GYNIMAS, KONSTATAVIMAS

Kaip jau buvo pastebėta, valstybė įpareigojama nustatyti pakankamas teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemonės. Tad ir pastarųjų nenustatymas gali lemti teisės esmės pažeidimą. Antai Konstitucinio Teismo pateikiamos oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, susijusios su teise kreiptis į teismą: šios teisės „*negalima apriboti ar paneigti. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmenų teisių ir laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Teisės aktais gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme.*“⁴⁰

Tirdamas Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo konstitucingumą, Teismas konstatavo buvus kario konstitucinės teisės kreiptis į teismą pažeidimą: „[...] Įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atleidimo iš profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos pagal šio įstatymo 38 straipsnio 1 dalyje numatytus pagrindus bei atleidimo iš profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos pagal 38 straipsnio 2 dalies 10 ir 12 punktuose numatytus pagrindus, kai profesinės karo tarnybos ar kario savanorio tarnybos sutartis turėjo būti nutraukiama, atvejais teismui gali būti paduotas skundas tik dėl teisės aktų nustatytos atleidimo tvarkos pažeidimo. [...] Taigi pagal ginčijamą Įstatymo 48 straipsnio 2 dalies nuostatą kariui neleidžiama kreiptis į teismą dėl jo atleidimo iš karo tarnybos pagrįstumo. Taip pažeidžiama asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą.“⁴¹

Tirdamas Prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 str. 2 d. numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos 18 punkto trečiosios pastraipos „*pareiškė-*

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d., 2003 m. kovo 4 d., 2004 m. rugpjūčio 17 d., 2005 m. vasario 7 d. nutarimai, 2007 m. sausio 31 d. sprendimas.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas.

jas apskrities viršininko sprendimą gali apskusti Lietuvos Respublikos Vyriausybei ar jos įgaliotai ministerijai. Jeigu ši skundą Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota ministerija nagrinėja, jos priimtas sprendimas yra galutinis“ konstitucingumą, Teismas taip pat konstatavo asmens konstitucinės teisės ginti savo teises ar laisves teisme pažeidimą: „Ginčijamos nuostatos dalis „priimtas sprendimas yra galutinis“ reiškia, kad Vyriausybės ar jos įgaliotos ministerijos sprendimo dėl pareiškėjo skundo dėl apskrities viršininko sprendimo dėl pareiškėjo prašymo išduoti leidimą įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypą negalima apskusti teismui. Tokiu teisiniu reguliavimu paneigiama asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, konstitucinė teisė ginti savo teises ar laisves teisme. Taigi Tvarkos (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija) 18 punkto trečiosios pastraipos nuostata „jeigu ši skundą Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota ministerija nagrinėja, jos priimtas sprendimas yra galutinis“ vertintina kaip neatitikusi Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, kartu ir kaip pažeidusi konstitucinį teisinės valstybės principą.“⁴²

Taigi teisės esmės pažeidimas, kai neužtikrinamas jos teisinis gynimas, Teismo vertinamas ir kaip konstitucinio teisinės valstybės principo pažeidimas.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje žmogaus teisių ir laisvių esmė apibrėžiama dvejopai – objektine ir subjektyvia prasmėmis. Abiem atvejais nepaneigiamoji teisė ar laisvė esmė yra jos saugoma tam tikra gyvenimo sritis ar tam tikros galimybės, t. y. pagrindiniai tos teisės elementai, dėl kurių teisė ar laisvė yra vertinga, bet kurių negalima riboti jokiais įprastomis valstybės egzistavimo aplinkybėmis.

2. Žmogaus teisių ir laisvių esmės nepaneigimo reikalavimas yra reikalavimas jų apribojimui (absolūtus esmės apribojimas – paneigimas), kuris įpareigoja įstatymų leidėją jo paisyti. Antraip bus paneigtas žmogaus teisių ir laisvių konstitucinis vertybinis statusas. Iš šio pažeidimo kyla ir kitų konstitucinių reikalavimų, imperatyvų pažeidimai: konstitucinių vertybių pusiausvyros, konstitucinio teisinės valstybės principo.

3. Apibūdinus atvejus, kai konstitucinėje jurisprudencijoje konstatuojama, kad pažeidžiama žmogaus teisių ir laisvių esmė, galima daryti išvadą, kad jie yra glau-

---

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas.

džiai susiję. Teisinis reguliavimas, kuris laikomas paneigiančiu žmogaus teisės ar laisvės esmę, kartu yra ir nepagrįstas teisės ar laisvės ribojimas, tačiau ne atvirkščiai.

LITERATŪRA

I. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija (pagal priėmimo datą, pradedant nuo naujausių)

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2007 m. sausio 31 d.** sprendimas „Dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 23 straipsnio 2 dalis, 24 straipsnio 2 dalis, 25 straipsnio 6 dalis, 30 straipsnio 1 dalis, 36 straipsnio 2 dalis, 40 straipsnio 1 dalis, 41 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 42 straipsnio 3 dalis neprieštarauja konstituciniams teisingumo ir teisinės valstybės principams, ar Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 42 straipsnio 5 dalis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 6 d. nutarimas Nr. 1591 „Dėl baudos, skiriamos už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ ir šiuo Vyriausybės nutarimu patvirtintos Baudos, skiriamos už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo taisyklės neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 15–567.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2005 m. rugsėjo 19 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 113–4131.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2005 m. liepos 8 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos Nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 87–3274.

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2005 m. vasario 7 d.** nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu Nr. 506 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 37 punkto (2000 m. gegužės 8 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio 1 daliai (1999 m. gruodžio 23 d., 2001 m. liepos 5 d. redakcijos)“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 19–623.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2004 m. gruodžio 13 d.** nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 181–6708; 2004, Nr. 186.

6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2004 m. rugpjūčio 17 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 1423 „Dėl prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto Žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos Prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto Žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija) 18 punkto trečiosios pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo (2002 m. sausio 24 d. redakcija) 4 straipsniui ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (2001 m. rugsėjo 19 d. redakcija) 5 straipsniui“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 146–5311.

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2004 m. sausio 26 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 15-465.

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2003 m. gruodžio 3 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 115-5221.

9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2003 m. liepos 4 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo, Krašto apsaugos, Prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 2 dalies (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) ir 13 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip

pat Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintų Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo, Krašto apsaugos, Prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų 25 punkto 2 pastraipos (2001 m. gegužės 25 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir šių Nuostatų 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo, Krašto apsaugos, Prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 4 daliai“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 68-3094.

10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2003 m. kovo 24 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 29-1196.

11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2003 m. kovo 4 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 24-1004.

12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2002 m. spalio 23 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 104-4675.

13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2002 m. rugsėjo 19 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 93-4000.

14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2002 m. liepos 2 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 69-2832.

15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2002 m. kovo 14 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 28-1003.

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2001 m. liepos 12 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 „Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr.689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2001, Nr. 62-2276; atitaisymas – 2001, Nr. 86.

17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2000 m. birželio 13 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 49-1424.

18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2000 m. vasario 23 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 14 d. nutarimo Nr. 36 „Dėl 1998 metų pavyzdžio banderolių tabako gaminiams ir alkoholiniams gėrimams ženklinti įvedimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos įmonių įstatymo 8 straipsnio 1 daliai ir 12 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 17-419.

19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2000 m. sausio 7 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 3-78.

20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1999 m. kovo 4 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS Valstybės Saugumo Komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS Valstybės Saugumo Komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 23-666.

21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1998 m. gruodžio 9 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1998 m. rugšėjo 24 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 476 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998, Nr. 85-2382.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1998 m. kovo 10 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998, Nr. 25-650.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1997 m. kovo 12 d.** nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio antrosios dalies 1 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 142 „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997, Nr. 23-546.
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1997 vasario 13 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997, Nr. 15-314.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1996 m. balandžio 18 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1996, Nr. 36-915.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1995 m. spalio 26 d.** nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 89-2007.

II. Mokslinė literatūra

28. *Alexy R.* A Theory of Constitutional Rights. Oxford: Oxford University Press, 2002.
29. *Böckenförde E. W.* State, Society and Liberty. Studies in Political Theory and Constitutional Law. New York: St. Martin's Press, 1991.

30. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
  31. *Goerlich H.* Fundamental Constitutional Rights: Content, Meaning and General Doctrines // *The Constitution of the Federal Republic of Germany. Essays on the Basic Rights and Principles of the Basic Law with a Translation of the Basic Law.* (ed. Ulrich Karpen). Baden – Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1988.
  32. *Grimm D.* Human Rights and Judicial Review in Germany // *Human Rights and Judicial Review. A Comparative Perspective.* Edited by David M. Beatty. Dordrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 1994.
  33. *Heller, Löber, Bahn & Partners.* Outline of Austrian Constitutional Review. Kluwer Law and Taxation: Publishers Deventer. Boston. Kluwer, 1989.
  34. *Jarašiūnas E.* Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // *Jurisprudencija*, 1999, t. 12 (4).
  35. *Kommers D. P.* The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany. Second edition, revised and expanded. Durham and London: Duke University Press, 1997.
  36. Конституционны права и свободы человека и гражданина в Российской Федерации. Под ред. О. И. Тижнова. Москва: Норма, 2005.
  37. Principles of European Constitutional Law. Edited by Armin von Bogdandy and Jürgen Bast. Oxford and Portland, Oregon: Law Hart Publishing, 2006.
  38. *Šileikis E.* Alternatyvi konstitucinė teisė. Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
-

Lina BELIŪNIENĖ

Law Institute

CONSTITUTIONAL JURISPRUDENTIAL
STATING OF THE CASES WHEN
THE ESSENCE OF HUMAN RIGHTS
IS DENIED AND THEIR ANALYSIS

Summary

The aim of this research is to ascertain the legal regulation which violates the essence of human rights. In order to reach it the conception of the essence of human rights is analyzed and the cases when the Constitutional Court of the Republic of Lithuania stated that the essence of human rights is denied are analyzed. It is pointed that undeniable essence of human rights is the sphere of life or particular possibilities safeguarded by it, that is the main elements of human right wherefore it is valuable; these elements can't be limited at any ordinary circumstances of state's existence. The requirement not to deny the essence of human rights is the requirement to the limiting of them, which obligates the legislator to respect this requirement. Otherwise the status of human rights as constitutional values, the requirement of the balance among constitutional values and the constitutional principle of a state under the rule of law will be denied. Characterizing the cases when the Constitutional Court of the Republic of Lithuania stated that the essence of human rights is denied reveals the conclusion that they are closely related and overflowing.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2009 m. gegužės 5 d.